

המורכבת מידה רבה של רדיפת כבוד, הכרח של נחיצות לא מועטה ובעיקר — אהבת הספינה”...

ב„הכושי איש נרקיס” מסופר על קורות נסיעה אחת שיגרתית — מיום ההפלגה עד יום התשלום. נאמנות ובגידה, תככים ואמור, נה, מלחמה בפגעי הים, סיכסוכים בין אדם להברו, מלחמת הקיום ופגישה עם המוות; כל זה על רקע סכנות הים, טילטול הגלים והיי המחסור.

ב„לב המאפליה” מתוארת הרפתקה של ספן נהר בתוך הג'ונגל האפריקאי. תאוות הרכי" שזה והשלטון עם הכרת הייעוד של האדם הלבן מגיעות אצל סוכן „החברה” קורץ עד לקיצוניות ההגיונית של השיגעון. לעומתו מצוינים מנהל „החברה” ואנשיו הביורוקרטיים בשאיפת־התועלת השפויה והקרה של הצבועים. הרקע לפגישת הספן עם שני קצוות אלה של שלטון האדם הלבן באפריקה הוא הג'ונגל הצופן סכנות ושנהג.

„ראי הים” משוחרר, בעצם, מכבליה של עלילה. זוהי שיחה פילוסופית על הים והחיים בו והוא מעין מניפסט ספרותי, סיפוס רעיוני משולב סיפורי־מעשיות שכל אחד מהם הוא פנינה ספרותית.

שלושה מתרגמים העבירו מכלי אל כלי את סגנונו הדחוס והמדויק, הפיוטי והעמוס של קונרד, את דרך סיפורו המיוחדת, על חיוניות מראותיו ודברי ההגות הרבים המשולבים בה, על המצבים הדראמטיים שיש בהם פאתטיות והומור. דרכיהם השונות של המתרגמים יש בהן ענין רב. בשלשתם נמסר לנו משהו מהמיוחד לקונרד. אני כשלעצמי קרוב אלי יותר תרגומו של „הכושי איש נרקיס” בו בחר המתרגם (ש. זנדבק) להשמש במלים פשוטות ומדויקות ביותר ורק אופן שיבוץ במשפט גותן את הגון ההגיגי־ הפיוטי: „צוות טוב הייתם... צוות טוב מכל צוות אשר מתח אי־פעם בצעקות־פרא

מתעצמת נוכח־העובדה שדווקא הנשים הרפות לכאורה מתגלות אכזריות הרבה יותר מן הגברים ברדיפתן אחר הבצע; רדיפה שלא תדע לא שובע ולא סייג, לא מוסר ולא הכרת־טובה.

מ. ג.

ראי הים

שלושה סיפורים על היי ימאים, אנשים הלוחמים בפגעי הטבע ורגילים במשמעת; עולם של גברים קשוחים הרגילים בעבודה מפרכת, בחיים קשים ובלתי־מוגנים, על הסערות, הסכנות והמלחמות השיגרתיות שלהם. צבעיו הקודרים של עולם זה בולטים יותר בניגודם כשהוא נתקל בעולמן המסול־סל והמיופיף של נשים („לב המאפליה”) או של לבלרי היבשה („הכושי איש־נרקיס”).

שלל טיפוסים של אנשי־ים: המלה, סנטי־מנטלי תמים ושיכור, ה„ארהי־פרחי” שבים, איש־הים המנוסה והשקול, הפטריארך הזקן, ההרפתקן, בעל נפש הפיראטים, המשוגע הדתי, הצבוע ועוד ועוד. טיפוסים ריאליים ביותר. גם המציאות המתוארת כאן היא ריאליה, אלא שמעבר לכל טיפוס ולכל סיפור יש משמעות נוספת... לחשוף את המשמעות הנסתר, להשתחרר מאשיות ולגלות את הקסם האמיתי בים, בבני־אדם, בחיים ובמציאות; למצוא מה הם המניעים האמיתיים למלחמות, לנצחון ולשברון; לספר את האמת האכזרית והיפה — לכך נכתבו סיפוריו של קונרד. „אמת... הגבר יודע ויכול להביט אליה בלי ניד עפעפיים... עליו להגיב על אותה אמת בסגולת עצמו האמי־תית, בכוח עצמו הניתן בו מבטן ומלידה. עקרונות לא יושעו. דעות שניקנו, מלבושים, סחבות נאות — סחבות הנושרות מעליך בטלטה הראשונה שיטלטלוך”. במקום אחר מדבר קונרד על הים: „הים לא היה מעולם מסביר פנים יפות לאדם”... אהבת הים אינה אלא „אהבת השלל ואהבת התהילה, אהבת ההרפתקה ואהבת הסכנה... האהבה הגדולה לנעלם והחלומות הנאדרים על הממלכה והשל־טון”. „אהבת הים... היא הרגשה מסובכה

* ג'וזף קונרד: ראי הים (שלושה סיפורים); תרגמו ש. זנדבק, מ. אבי־שואל, י. דלמן; ספרית פועלים / לכל, 1961; 338 עמ'.

למען אחידות הרושם מוטב היה אילו תורגמו הדברים ביד אחת, או לו נקבע לפחות מתרגם אחד לכל משורר, כי רק בדרך זו אפשר היה למנוע הבדלים מופלגים.

כך, אפוא, מוצאים אנו כאן לפנינו את קצבו הדראמתי המבהיק והמהוקצע של ז'בוטינסקי ב"שיר סתיו" לוורלין:

בנהי ממרוז / הומה כינור / טבת
פרוע, / ואל הלב/ חודר כאב / וגעגוע.

ובצד זה הרי תרגומה של רחל ל"תכלה השחק" של ורלין:

הה, איך כילית אתה הבוכה / בכי
תמרורים, / הגד, איך כילית אתה
הבוכה / ימי נעורים?

מוזכיר כל־כך את השירים הנוגים של המ־שוררת עצמה.

ברק־חיוך של משכיל קפדן מציץ מתרגום "התנועות" לראמבו בידי אברהם רגלסון; הפאתוס הרם שמור "בידי ז'אן מרי", אף הוא לראמבו, בתרגומו של ש. שלום; יצחק שנהר מיוצג ב"אופליה" לרמבו וב"אורים" לבודלר, לאה גולדברג ויהושע טרפי תירגמו שירים רבים, שהדקות הליריות מוחשת בהם היטב. תרגומי אליהו מייטס ועזרא זוסמן מצטיינים בראש־ראשונה בדיוקם, שלעתים הוא פורמליסטי כלשהו. קשה עדיין לומר מה כוחם של יתר המתרגמים, שאנו נתקלים בהם כאן לראשונה בתרגום שיר או שנים בלבד: עידו אבנרי, ראובן צור, יוסף כ"ץ וז. א. פרידלנד.

מ. ג.

בוריס פסטרנק

כרך זה, המחזיק קרוב למאה עמודי שירה ומעוטר כמה מסמכים צילומיים שנבחרו בטוב־טעם, הוא יומרני פחות מכמה מן הפר־סומים שהוציאה הוצאת "עקד", אם גם יש בו כדי לתת לרוכשו יותר סיפוק ו"כיסוי".

ואולם, דווקא משום הענין הנרחב, והמובן, בשירתו של פסטרנק, אי־אפשר שלא להצ־טער על התרגום המחוספס והמסורבל של חלק גדול מן השירים המובאים כאן, פגמים

קנבוס מפרפר של מפרש כבד; או ניטלטל בראש תורן סמוי־מעין בתוך הלילה, משיב בצווחה על כל צווחת סופה ממערב" (ע' 122).

מתרגמיהם של "לב המאפליה" ושל "ראי היס" נוטים יותר להשתמש במלים לא רגילות, משפטיהם נשמעים מהוקצעים פחות ומזכירים את החיספוס המצוי לפעמים במקור האנגלי.

ד. ג.

המקוללים

אמר החכם: קריאת שירה מתורגמת הריהי כנשיקת פיראהובה מבעד לצעיף החוצץ. לעולם אין התרגום עשוי למסור את כל הדקויות המיוחדות שבלשון שירה על גוני טעמיה, מיקצבה וקשרי דימוייה שאין להם שיעור, אף־על־פי־כן: יש הבדל בין נשיקה לנשיקה ובין צעיף לצעיף...

לכאורה אין "המקוללים" כי אם אנתולוגיה משל שלושה מגדולי השירה הצרפתית. לאמתו של דבר הריהי אנתולוגיה של עשרות משוררים עבריים, שניסו להריק מפלי אל כלי משהו מן היינות המשומרים ההם — איש ואיש בסגנונו ובמידת כוחו וטיב כשרונו, עד שלפעמים יקשה לשער כי משורר אחד הוא שכתב צור־שירים מסוים. גם המבחר אך מקרי הוא, שכן תורגמו השירים בפרקי־זמן ובמקומות מרוחקים זה מזה, ללא קשר מכוון ובלא ברירה מראש. אכן, מסתבר שברירה זו לא היתה כלל בידי מר דוד, המלקט והמביא־לכית־הדפוס. הוא ליקט כל מה שנמצא בעין, ניסה לקבוע סדר הגיוני כלשהו לדברים שנמצאו לו מן המוכן, הוסיף מבואות וביוגרפיות קצרות, לוח כרונולוגי וביבליוגרפיה, רחבה אך לא מוגזמת. ההוצאה מצדה שקדה ככל שהשיגה ידה על הידור היצוני ופנימי — עיטורים, שערים מצוירים, תצלומים של כתבי־יד, רשמי דיוקניהם של המשוררים.

* המקוללים; משירי שארל בודליר, פול ורלין וארתור ראמבו; הוצאת "עקד", ת"א (אין תאריך).